

सोडला आणि परदेश पकडला. पंचवीस-तीस वर्षांनंतर आज ही कविता वाचून पुन्हा एकदा डोळ्यात पाणी आले.'

शांताबाईची 'पैठणी' वाचताना मी माझ्या आजीच्या डोळ्यांत पाणी आल्याचे पाहिले असेही एक नात लिहिते. कुणाला सकाळी सकाळी इंदिरा संत यांची काटेरी "बाभळी" वाचून सुद्धा सकाळ रम्य वाटते. कुणाला आपल्या दिवंगत आईची आवडती कविता वाचून नतमस्तक व्हायला होते तर कुणाची आई इतक्या सर्व कविता एकत्र पाहिल्यावर दोन मिनिटे स्तब्ध होते. कुणाला सहपरिवार कविता वाचताना शाळेतले ते दिवस, ते सवंगडी तर कुणाला मराठीचे ते शिक्षक आठवतात.

काहीजणांना ह्या कविता म्हणजे टाईम मशीनमध्ये बसून बालपणीचा प्रवास केल्यासारखे वाटते. माझे एक ६५ वर्षांचे कविमित्र लिहितात कि, 'ह्या कविता वाचतांना मी ५-६ वर्षांचा शाळकरी मुलगा होतो'. काही वयस्क वाचक आपला निवांत वेळ या कविता वाचण्यात घालवत असल्याचे लिहितात. विशेष म्हणजे एका नातवाला आपल्या आजोबांची कविता इथे वाचून कृतकृत्य वाटले.

इथे मला सर्वांचा उल्लेख करणे शक्य नसले तरी ज्यांनी ह्या उपक्रमास हातभार लावला ते श्री मिलिंद जोशी, सौरभ वाजपे, कुमार मोकाशी, ज्ञानेश, श्रीकांत, उन्मेष, श्रीमती आसावरी, अनुजा, किरण राजे, उन्मेष इनामदार, सागर पालकर, सुनिल देवरा, प्रकाश बाक्रे, प्रभाकर मेहंदळे, श्री. वसंत जोशी, गौरी बागी, कांचन कराई, नीता आंबेगांवकर या सर्वांचे मी आभार मानले तर त्यांना राग येईल हे मी जाणतो. पण हा कवितांचा खजिना जमवणं हे एकट्यादुकट्याचं काम नव्हतंच मुळी. अजून एका व्यक्तीचा मला उल्लेख करायला हवा तो म्हणजे माझा कार्यालयीन मित्र श्री राजाराम म्हापदी. बऱ्याच कविता त्याला तोंडपाठ असल्यामुळे मला त्याची खूप मदत झाली.

अशा या बालभारतीतील कविता नुसत्या कविता नाहीत तर लहानांपासून मोठ्यांपर्यंत सर्वांसाठी एक विलक्षण चेतनाशक्ती आहे. साधारणतः केशवसुतांच्या काळापासून ते आतापर्यंत म्हणजेच गेल्या १२५ वर्षांतल्या या आधुनिक मराठी कवितांचा ठेवा वेगवेगळ्या कवितासंग्रहातून विखुरलेला आहे. त्यापूर्वीच्या संतांच्या रचना अभंगवाणी सारख्या

पुस्तकातून एकत्र वाचायला मिळतात. पण ह्या आधुनिक मराठी कविता मात्र एकत्र वाचायला मिळत नाहीत. केवळ बालभारतीतीलच नव्हे तर अशा सर्व जुन्या कवितांचा हा खजिना भविष्यात कुठेतरी एकत्र वाचायला मिळेल अशी काहीतरी तजविज व्हायला हवी. धर्मग्रंथ, गाथा, पोथी सारखे अशा जुन्या कवितांचे नुसते कवितासंग्रह नाहीत तर भलेमोठे ग्रंथ बनावेत असे मला वाटते.

शेवटी श्री. दि. इनामदार यांच्या ह्या ओळी इथे उद्धृत करून इतकेच म्हणेन कि, माझ्या मायमराठीसाठी माझंही आयुष्य कारणी लागो हीच इच्छा!

**मेल्यावर तुझे ठायी,
पुन्हा एकदा रुजू दे.
माझ्या कातड्याचे जोडे,
तुझ्या पायात वाजू दे.**

सुरेश शिरोडकर

skarsuresh@gmail.com

भ्रमणध्वनी : ९९२०६१२८६८

<http://sureshshirodkar.blogspot.com>

®
आहिल्य प्रतिष्ठान

निमित्त दुसऱ्या आवृत्तीचे:

“शाळेमध्ये ज्या मराठी कवितेने तोंडचे पाणी पळवले तीच कविता वाचताना आज डोळे पाणावले”. अदिस-अबाबा मध्ये सेटल झालेल्या एका मराठी गृहस्थानी लिहिलं. बालभारतीच्या पहिल्या आवृत्तीवर आलेल्या पत्रांच्या वर्षावापैकी एक पत्र त्यांचं. पुढे त्यांनी लिहीलं होतं , “पण माझ्या आवडत्या कवितेत शुद्धलेखनाची चूक बघून खुप वाईट वाटलं. आमच्या बाईंनी या प्रकाशकाच्या हातावर पट्टी मारली असती”. अगदी खरं. दुसऱ्या एका वाचकाच्या भाषेत सांगायचं तर “या चुका बघून बासमती भात खाताना दातात खडा आल्यासारखं वाटतं”.

“बालभारती-आठवणीतल्या कविता” च्या पहिल्या आवृत्तीवर लोकांनी खूप खूप प्रेम केलं. कित्येक वाचकांच्या डोळ्यांत अश्रू तरारले. कितीतरी वाचक भावविवश झाले. परदेशातल्या किती तरी मुलांना आपल्या आई बाबांची प्रकर्षाने आठवण झाली. तर किती तरी ज्येष्ठ नागरिकांना आपल्या बालमित्रांना भेटण्याची भावना अनावर झाली. या कवितांनी हजारो लोकांना पुन्हा एकदा शाळेत नेलं. शेकडो लोकांनी हे पुस्तक आपल्या बालमित्रांना फॉरवर्ड केलं. एकाने तर या पुस्तकाच्या प्रिंट काढून आपल्या शाळेतल्या गुरुजनांना भेट केल्या. किती तरी लोकांनी प्रिंट मागवली. या पुस्तकाच्या प्रिंटेड आवृत्तीचा आग्रह धरला. पण ई प्रकाशन हाच आमचा आग्रह असल्यामुळे आम्ही हे करणार नसल्याचं त्यांना सांगितलं.

वाचकांनी प्रेमापोटी अनेक सूचना केल्या. काही कविता सुचवल्या. या सर्व कविता मिळवण्याचा प्रयत्न केला. आणि जेवढ्या मिळाल्या त्या चाळीसेक कविता या आवृत्तीत जमा केल्या. तसेच आधीच्या

कवितांतल्या शुद्ध लेखनाच्या चुकाही
सुधारायचा प्रयत्न केला आहे.

मराठी कविता हा मोठा खजिना आहे. इंग्रजी
भाषेचा जन्मही झाला नव्हता तेव्हा
संस्साहित्याच्या रुपाने मराठीत काव्याला
बहर आला होता. आणि हा बहराचा काळ
अजूनही सुरुच आहे. मराठी भाषेचा
सुवर्णकाळ आता कुठे सुरु होतो आहे असं
आम्ही मानतो.

अशा वेळी इंग्रजीत जसा गोल्डन ट्रेझरी
नांवाचा एक सुंदर प्रकार आहे तसाच
मराठीत या निमित्ताने निर्माण करण्याचा ई
साहित्य प्रतिष्ठानचा संकल्प आहे.

या वाटचालीत तुमची मदत गृहित धरतो.
धरु ना ?

ई साहित्य प्रतिष्ठान

ई साहित्य प्रतिष्ठान®

अनुक्रमणिका

अ आ आई - मधुसूदन कालेलकर

अजाण आम्ही तुझी लेकरे : अज्ञात

अनंत - बालकवी

अनाम वीरा - कुसुमाग्रज

अमर हृतात्मे : वि म कुलकर्णी

अरे खोप्यामधी खोपा - बहीणाबाई

अरे, संसार संसार - बहिणाबाई

असाच - ना. घ. देशपांडे

अस्मान कडाडून गेला - मनमोहन नातू

आई - फ. मु. शिंदे

आई म्हणोनी कोणी - यशवंत

आईपणाची भीती - पद्मा गोळे

आकाशवेडी - पद्मा गोळे

आजारीपण (पडुं आजारी) - भानुदास

आजीचे घड्याळ - केशवकुमार

आतां उठवू सारे रान - साने गुरुजी

आनंदी आनंद गडे - बालकवी

आभाळाची आम्ही लेकरे - वसंत बापट

आमची मांजरी - बाळकृष्ण अनंत भिडे

आम्ही कोण? - केशवसुत

आम्ही कोण? (विडंबन) - प्र. के. अत्रे

आला क्षण! - केशवसुत

आली बघ गाई गाई - इंदिरा संत

आवडतो मज अफाट सागर - कुसुमाग्रज

आव्हान : अशोक थोरात

इंजिनदादा (बालगीत) - अज्ञात

उगवले नारायण - बहिणाबाई

उघड उघड पाकळी - ना. घ. देशपांडे

उठ मुला (निजलेल्या मुलास) - बालकवी

उठा उठा चिऊताई - कुसुमाग्रज

उत्तुंग आमुची उत्तर सीमा - वसंत बापट

उषा - ग.त्र्यं.माडखोलकर

ऋण - श्री. दि. इनामदार

ऋणार्हत : केशव मेश्राम

एक खेडे - केशवसुत

एखाद्याचे नशीब - गोविंदाग्रज

औदुंबर - बालकवी

कणा - कुसुमाग्रज

कशासाठी ? पोटासाठी - माधव ज्यूलियन

कादरखां - केशवकुमार

किती तरी दिवसांत - बा. सी. मर्ढेकर

केकावली (निवडक) - मोरोपंत

केवढे हे क्रौर्य! - ना.वा.टिळक

केवळ माझा सह्यकडा - वसंत बापट

कोकिलान्योक्ति - कृष्णशास्त्री चिपळूणकर

कोटुनि येते मला कळेना - बालकवी

कोलंबसचे गर्वगीत - कुसुमाग्रज

कोळयाचा प्रयत्न - अज्ञात

कूस - कुसुमाग्रज

खंड्या : अज्ञात

खबरदार जर टाच मारुनी - वा. भा. पाठक

खरा तो एकची धर्म - साने गुरुजी

खेळणी : अनिल

गणपत वाणी - बा.सी. मर्ढेकर

गदड निळे - बा. भ. बोरकर

गवतफुला - इंदिरा संत

